

No Φ 092.22/7905

**ΕΥΡΩΠΑΪΚΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ
ΤΩΝ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ**

ΠΡΩΤΟ ΤΜΗΜΑ

Υπόθεση **È È** **ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΙ ΚΑΤΑ ΕΛΛΑΔΑΣ**

(Προσφυγή υπ'αρ. 41969/08)

Απόφαση

ΣΤΡΑΣΒΟΥΡΓΟ

6 Δεκεμβρίου 2011

Η Απόφαση αυτή είναι οριστική. Μπορεί να επέλθουν αλλαγές ως προς την μορφή.

No Φ 092.22/7905

Στην υπόθεση **Έ Έ** και λοιποί κατά Ελλάδας,

Το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Πρώτο Τμήμα), που συνεδρίασε σε Επιτροπή με την ακόλουθη σύνθεση:

Anatoly Kovler, *Πρόεδρος*,

Mirjana Lazarova Trajkovska,

Λίνο-Αλέξανδρο Σισιλιάνο, *Δικαστές*,

Και τον André Wampach, *Αναπληρωτή Γραμματέα Τμήματος*,

Αφού διασκέφθηκε σε Συμβούλιο στις 15 Νοεμβρίου 2011, εξέδωσε την ακόλουθη απόφαση, που υιοθετήθηκε την ημερομηνία αυτή:

ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

1. Η υπόθεση προέκυψε μετά από προσφυγή (αρ. 41969/08) κατά της Ελληνικής Δημοκρατίας, τρεις υπήκοοι της οποίας, οι **Έ Έ** και **Έ Έ** («οι προσφεύγοντες»), προσέφυγαν στο Δικαστήριο στις 11 Αυγούστου 2008 σύμφωνα με το άρθρο 34 της Σύμβασης προστασίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών («η Σύμβαση»).

2. Οι προσφεύγοντες εκπροσωπούνται από τους δικηγόρους Αθηνών Γ.Τζεβελέκο και Β.Τζεβελέκο. Η ελληνική κυβέρνηση («η Κυβέρνηση») εκπροσωπείται από τους εκπροσώπους του οργάνου της, τον κο Σ.Σπυρόπουλο, Πάρεδρο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους, την κα Σ.Τρέκλη, Δικαστική Αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους και τον κο Χρ.Πουλάκο, Δικαστικό Αντιπρόσωπο του Νομικού Συμβουλίου του Κράτους.

3. Στις 16 Νοεμβρίου 2009, η Πρόεδρος του Πρώτου Τμήματος αποφάσισε να κοινοποιήσει την προσφυγή στην Κυβέρνηση. Σύμφωνα με το Πρωτόκολλο υπ'αρ. 14, η προσφυγή ανατέθηκε σε μια Επιτροπή.

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟ

ΤΑ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΑ ΠΕΡΙΣΤΑΤΙΚΑ ΤΗΣ ΥΠΟ ΚΡΙΣΗ ΥΠΟΘΕΣΗΣ

No Φ 092.22/7905

4. Οι δυο πρώτοι προσφεύγοντες γεννήθηκαν το 1930 και η τρίτη το 1957. Ο πρώτος προσφεύγων και η τρίτη προσφεύγουσα διαμένουν στην Αθήνα ενώ η δεύτερη στο νησί της Εύβοιας.
5. Η παρούσα υπόθεση αφορά μια κληρονομική διαφορά που αντιπαραθέτει τους προσφεύγοντες με έναν ιδιώτη (εφεξής «Ι.Μ.») σχετικά με την κληρονομική διαδοχή του θείου των προσφευγόντων (εφεξής «Κ.Γ.»).
6. Οι δυο πρώτοι προσφεύγοντες είναι τα παιδιά της αδερφής του Κ.Γ. Η τρίτη προσφεύγουσα είναι η κόρη του αδερφού του Κ.Γ. Στις 21 Φεβρουαρίου 1992, ο Κ.Γ. πέθανε. Στις 21 Μαΐου 1993, η μητέρα των δύο πρώτων προσφευγόντων και αδερφή του Κ.Γ. (εφεξής «Α.Σ.») και η τρίτη προσφεύγουσα προσέφυγαν στα πολιτικά δικαστήρια με αγωγή κατά του Ι.Μ. ζητώντας την ακύρωση ορισμένων μεταβιβάσεων ιδιοκτησίας που έγιναν από τον Κ.Γ. υπέρ του Ι.Μ. καθώς και την αναγνώριση των κληρονομικών τους δικαιωμάτων.
7. Στις 3 Ιουλίου 1995, το Δικαστήριο απέρριψε την αγωγή με την αιτιολογία ότι, σύμφωνα με την διαθήκη του Κ.Γ., ο Ι.Μ. ήταν ο μοναδικός του κληρονόμος (απόφαση υπ'αρ. 444/1995). Στις 2 Φεβρουαρίου 1996, ο Α.Σ. και η τρίτη προσφεύγουσα άσκησαν έφεση.
8. Στις 31 Οκτωβρίου 1997, το Εφετείο Αθηνών αποφάσισε να ορίσει μια νέα δικάσιμο για να επιτρέψει στον Ι.Μ. να προσκομίσει αποδεικτικά στοιχεία που έκρινε απαραίτητα (απόφαση υπ'αρ. 8903/1997).
9. Η δικάσιμος έγινε στις 16 Ιουλίου 1998 και στο τέλος αυτής το Εφετείο διέταξε την εξέταση μαρτύρων (απόφαση υπ'αρ. 6915/1998).
10. Η εξέταση μαρτύρων που αρχικά ορίστηκε για τις 19 Ιανουαρίου 2000, αναβλήθηκε, με αίτημα των αντιδίκων για τις 31 Μαρτίου 2000. Την ημερομηνία αυτή, ο μάρτυρας που κάλεσε ο αντίδικος μόλις που είχε τελειώσει την πρώτη φράση της μαρτυρίας του και η δίκη σταμάτησε λόγω υπέρβασης του ωραρίου των γραμματέων. Όταν η δίκη ξαναάρχισε στις 28 Ιουνίου 2000, ο εκπρόσωπος των αντιδίκων ζήτησε την εξέταση δύο νέων μαρτύρων. Ο αρμόδιος για την εξέταση των μαρτύρων δικαστής απέρριψε το αίτημα με την αιτιολογία ότι η εξέταση είχε ήδη αρχίσει και συνεπώς, σύμφωνα με το οικείο εθνικό δίκαιο, δεν μπορούσε να κλητεύσει νέους μάρτυρες.

No Φ 092.22/7905

11. Ωστόσο, στις 18 Ιουλίου 2002, το Εφετείο, με προδικαστική απόφαση, έκρινε ότι ο αντίδικος εξακολουθούσε να έχει το δικαίωμα να ζητήσει την κλήτευση μαρτύρων. Η διαδικασία εξέτασης δεν είχε αρχίσει ακόμη, και η φράση που πρόφερε ο πρώτος μάρτυρας δεν μπορούσε να θεωρηθεί ως αρχή μαρτυρίας. Έτσι, το Εφετείο ανέβαλε και πάλι την εξέταση της υπόθεσης και διέταξε συμπληρωματική εξέταση (απόφαση υπ'αρ. 6816/2002).
12. Στις 28 Μαΐου 2004, το Εφετείο επανεξέτασε την υπόθεση και απέρριψε την αγωγή ως αβάσιμη (απόφ. 3647/2004). Η απόφαση αυτή καθαρογράφηκε και επικυρώθηκε στις 24 Αυγούστου 2004.
13. Εντωμεταξύ, στις 7 Ιουλίου 2004, ο Α.Σ. πέθανε και οι δύο πρώτοι προσφεύγοντες αποφάσισαν να συνεχίσουν την επίμαχη διαδικασία.
14. Στις 2 Νοεμβρίου 2005, οι προσφεύγοντες άσκησαν αναίρεση αμφισβητώντας κυρίως τον δίκαιο χαρακτήρα της διαδικασίας εξέτασης μαρτύρων. Στις 12 Φεβρουαρίου 2008, το Εφετείο απέρριψε την αίτηση αναίρεσεως ως αβάσιμη (απόφαση υπ'αρ. 254/2008).

ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΔΙΚΑΙΟ

I. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΗ ΠΑΡΑΒΙΑΣΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 6 §1 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑΣ

15. Οι προσφεύγοντες υποστηρίζουν ότι η διάρκεια της διαδικασίας παραβίασε την αρχή της «λογικής προθεσμίας» όπως αυτή προβλέπεται από το άρθρο 6 §1 της Σύμβασης, το οποίο ορίζει τα εξής:

«Παν πρόσωπον έχει δικαίωμα όπως η υπόθεσίς του δικασθή δικάως, (...) εντός λογικής προθεσμίας υπό δικαστηρίου, (...) το οποίον θα αποφασίση είτε επί των αμφισβητήσεων επί των δικαιωμάτων και υποχρεώσεων του αστικής φύσεως, (...)

16. Η Κυβέρνηση αντιτίθεται στην θέση αυτή.
17. Η υπό κρίση περίοδος άρχισε στις 21 Μαΐου 1993, με την προσφυγή στα πολιτικά δικαστήρια και τελείωσε στις 12 Φεβρουαρίου 2008, με την απόφαση υπ'αρ. 254/2008 του Αρείου Πάγου. Επομένως διήρκεσε περίπου δεκατέσσερα έτη και οκτώ μήνες για τρεις βαθμούς δικαιοδοσίας.

No Φ 092.22/7905

A. Ως προς το παραδεκτό

18. Το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι η αιτίαση αυτή δεν είναι προδήλως αβάσιμη υπό την έννοια του άρθρου 35 §3 της Σύμβασης. Θεωρεί επίσης ότι δεν αντίκειται σε κανέναν άλλο λόγο απαραδέκτου. Επομένως θα πρέπει να κριθεί παραδεκτή.

B. Ως προς την ουσία

19. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι ο εύλογος χαρακτήρας της διάρκειας μιας διαδικασίας κρίνεται ανάλογα με τα πραγματικά περιστατικά και σύμφωνα με τα κριτήρια που έχει καθιερώσει η νομολογία του Δικαστηρίου, ιδιαίτερα την δυσκολία της υπόθεσης, την συμπεριφορά των προσφευγόντων και αυτή των αρμόδιων αρχών, καθώς και την σημασία της διαφοράς για τους ενδιαφερόμενους (βλ. μεταξύ πολλών άλλων, *Frydlender κατά Γαλλίας* [GC], αρ. 30979/96, §43, CEDH 2000-VII).

20. Το Δικαστήριο έχει εξετάσει πολλές φορές υποθέσεις που εγείρουν ζητήματα παρόμοια με αυτό της υπό κρίση υπόθεσης και έχει διαπιστώσει την παραβίαση του άρθρου 6§1 της Σύμβασης (βλ. προαναφερθείσα απόφ. *Frydlender*).

21. Στην υπό κρίση υπόθεση, το Δικαστήριο διαπιστώνει ότι οι προσφεύγοντες έκαναν περίπου ενάμισι χρόνο για να ασκήσουν αναίρεση κατά της απόφασης υπ'αρ. 3647/2004 του Εφετείου. Η συμπεριφορά τους συνέβαλε έτσι στην επιμήκυνση της διαδικασίας ενώπιον του Αρείου Πάγου. Παρόλα αυτά, ακόμα και αν αφαιρέσουμε την περίοδο αυτή από την συνολική διάρκεια της διαδικασίας, αυτή παραμένει υπερβολική. Ως προς αυτό, το Δικαστήριο σημειώνει ότι η δίκη στο εφετείο διήρκεσε πάνω από 8 έτη. Υπενθυμίζει επίσης ότι ακόμα και στα δικαϊκά συστήματα που καθιερώνουν την αρχή της διεξαγωγής της δίκης με πρωτοβουλία των διαδίκων, η συμπεριφορά των ενδιαφερομένων δεν απαλλάσσει τους Δικαστές από την υποχρέωση να διασφαλίζουν την απαιτούμενη από το άρθρο 6 §1 ταχύτητα (*Λιτσελίτης κατά Ελλάδα*, αρ. 62771/00, §30, 5 Φεβρουαρίου 2004). Έχοντας υπόψη τη σχετική νομολογία του, το Δικαστήριο κρίνει ότι στην υπό κρίση υπόθεση η διάρκεια της επίδικης διαδικασίας είναι υπερβολική και δεν ανταποκρίνεται στην απαίτηση της «λογικής προθεσμίας».

Επομένως, υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 §1.

No Φ 092.22/7905

II. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΑΛΛΕΣ ΕΠΙΚΑΛΟΥΜΕΝΕΣ ΠΑΡΑΒΙΑΣΕΙΣ

22. Οι προσφεύγοντες επικαλούνται το άρθρο 6 §1 και παραπονούνται για παραβίαση της αρχής της ισότητας των όπλων λόγω του ότι ο αντίδικος παρουσίασε νέους μάρτυρες αφού είχε ήδη αρχίσει η διαδικασία εξέτασης των μαρτύρων. Υποστηρίζουν επίσης ότι η αιτιολογία των αποφάσεων ως προς αυτό ήταν εσφαλμένη. Επικαλούνται το άρθρο 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου και παραπονούνται τέλος για παραβίαση του δικαιώματός τους στον σεβασμό της περιουσίας τους.

23. Όσον αφορά τις αιτιάσεις σχετικά με τον δίκαιο χαρακτήρα της επίδικης διαδικασίας, το Δικαστήριο σημειώνει ότι με το πρόσχημα της καταγγελίας τους για προσβολή του δικαιώματός τους σε δίκαιη δίκη, οι προσφεύγοντες επιδιώκουν κυρίως να επανέλθουν στην ερμηνεία του εθνικού δικαίου που έκαναν οι εθνικές αρχές. Όμως, δεν εναπόκειται στο Δικαστήριο να ερμηνεύει το οικείο εθνικό δίκαιο προκειμένου να αποφανθεί για την διαδικασία εξέτασης των μαρτύρων ούτε για να κρίνει τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκομίστηκαν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων (βλ. προς την κατεύθυνση αυτή *Garzia Ruiz κατά Ισπανίας* [GC], αρ. 30544/96, §28, CEDH 1999-I). Αυτό ισχύει ιδιαίτερα δεδομένου ότι το Δικαστήριο δεν εντοπίζει καμία ένδειξη αυθαιρεσίας στην εκδίκαση της διαφοράς ούτε παραβίαση των δικονομικών δικαιωμάτων των προσφευγόντων, οι οποίοι είχαν κάθε δυνατότητα να παρουσιάσουν την υπόθεσή τους και να επικαλεστούν όλα τα επιχειρήματα και τις παρατηρήσεις που έκριναν απαραίτητες, ειδικότερα ως προς την εγκυρότητα, στο εθνικό δίκαιο, του αιτήματος εξέτασης μαρτύρων του αντιδίκου στις 28 Ιουνίου 2000. Τόσο το Εφετείο όσο και ο Άρειος Πάγος εξέτασαν το θέμα υπό το φως των πραγματικών περιστατικών της υπόθεσης και αιτιολόγησαν δεόντως τις αποφάσεις τους ως προς αυτό.

24. Όσον αφορά την αιτίαση σχετικά με το άρθρο 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου, το Δικαστήριο θεωρεί ότι οι προσφεύγοντες δεν είχαν «περιουσία» υπό την έννοια του άρθρου 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου, γιατί ζητώντας την ακύρωση των επίδικων μεταβιβάσεων ιδιοκτησίας καθώς και την αναγνώριση του κληρονομικού δικαιώματός τους, βρισκότουσαν απλώς στην θέση «εναγόντων». Δεν μπορούν επομένως να υποστηρίξουν ότι τα εθνικά δικαστήρια που απέρριψαν την αγωγή τους, τους στέρησαν από «περιουσία» της οποίας ήταν δικαιούχοι. Από μόνο του το γεγονός ότι μία δίκη προσφέρει τον χώρο για να επιλυθεί μια διαφορά μεταξύ ιδιωτών

No Φ 092.22/7905

δεν συνεπάγεται παραβίαση από το Κράτος των δικαιωμάτων ιδιοκτησίας που προστατεύονται από το άρθρο 1 του Πρώτου Πρωτοκόλλου (βλ. *Questel Κατά Γαλλίας*, (αποφ.), αρ. 43275/98, 11 Μαΐου 2000).

25. Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι το τμήμα αυτό της προσφυγής είναι προδήλως αβάσιμο και πρέπει να απορριφθεί κατ' εφαρμογή του άρθρου 35 §§3 και 4 της Σύμβασης.

III. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΟΥ ΑΡΘΡΟΥ 41 ΤΗΣ ΣΥΜΒΑΣΗΣ

26. Σύμφωνα με το άρθρο 41 της Σύμβασης

«Εάν το Δικαστήριο κρίνει ότι υπήρξε παραβίαση της Σύμβασης ή των Πρωτοκόλλων της, και αν το εσωτερικό δίκαιο του Υψηλού Συμβαλλόμενου Μέρους δεν επιτρέπει παρά μόνο ατελή εξάλειψη των συνεπειών της παραβίασης αυτής, το Δικαστήριο χορηγεί, εφόσον είναι αναγκαίο, στον παθόντα δίκαιη ικανοποίηση.»

A. Ζημία

27. Ο πρώτος και δεύτερος προσφεύγων ζητούν το ποσό των 529.095,64€ καθένας και η τρίτη προσφεύγουσα το ποσό των 352.730,43€ για την υλική ζημία που υπέστησαν από την στέρηση της ιδιοκτησίας τους. Ζητούν επίσης 10.000 € καθένας για την ηθική βλάβη που υπέστησαν.

28. Η Κυβέρνηση καλεί το Δικαστήριο να απορρίψει το αίτημα για την υλική ζημία. Υποστηρίζει επίσης ότι η διαπίστωση της παραβίασης από μόνη της θα αποτελούσε επαρκή δίκαιη ικανοποίηση για την ηθική βλάβη.

29. Το Δικαστήριο δεν αντιλαμβάνεται αιτιώδη σύνδεσμο ανάμεσα στην επικαλούμενη παραβίαση και την επικαλούμενη υλική ζημία και απορρίπτει το αίτημα αυτό. Αντίθετα, θεωρεί ότι συντρέχει λόγος να επιδικαστεί το ποσό των 10.000 € από κοινού στους πρώτο και δεύτερο προσφεύγοντα και το ποσό των 10.000 € ατομικά στην τρίτη προσφεύγουσα λόγω ηθικής βλάβης, συν κάθε ποσό που μπορεί να οφείλεται ως φόρος.

B. Έξοδα και δικαστική δαπάνη

30. Οι προσφεύγοντες ζητούν 1.933,33 € καθένας για έξοδα και δικαστική δαπάνη στην οποία υποβλήθηκαν ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων. Με βάση αποδεικτικά στοιχεία, οι δύο πρώτοι προσφεύγοντες ζητούν επίσης το ποσό των 3.000 € καθένας και η τρίτη προσφεύγουσα

No Φ 092.22/7905

ζητά το ποσό των 2.000€ για έξοδα και δικαστική δαπάνη στα οποία υποβλήθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου.

31. Η Κυβέρνηση δηλώνει έτοιμη να καταβάλει 1.000€ για έξοδα και δικαστική δαπάνη.

32. Το Δικαστήριο υπενθυμίζει ότι η επιδίκαση εξόδων και δικαστικής δαπάνης σύμφωνα με το άρθρο 41 προϋποθέτει ότι αυτά αποδεικνύονται πραγματικά, αναγκαία και εύλογα ως προς το ύψος τους. (*Ιατρίδης κατά Ελλάδας*, (δίκαιη ικανοποίηση) [GC], αρ. 31107/96, §54, CEDH 2000-XI). Στην υπό κρίση υπόθεση και έχοντας υπόψη τα έγγραφα που έχει στην κατοχή του καθώς και τα ανωτέρω κριτήρια, το Δικαστήριο επιδικάζει στους προσφεύγοντες 1.500€ από κοινού για έξοδα και δικαστική δαπάνη, συν κάθε ποσό που μπορεί να οφείλεται ως φόρος.

Γ. Τόκοι υπερημερίας

33. Το Δικαστήριο κρίνει σωστό να υπολογίσει το ύψος των τόκων υπερημερίας με βάση το επιτόκιο διευκολύνσεως οριακού δανεισμού της Κεντρικής Ευρωπαϊκής Τράπεζας προσαυξημένου κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες.

ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΑΥΤΟΥΣ ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ, ΟΜΟΦΩΝΑ,

1. *Κρίνει* την προσφυγή παραδεκτή όσον αφορά την αιτίαση σχετικά με την υπερβολική διάρκεια της διαδικασίας και απαράδεκτη ως προς τα περαιτέρω

2. *Αποφαίνεται* ότι υπήρξε παραβίαση του άρθρου 6 §1 της Σύμβασης

3. *Αποφαίνεται* ότι

α) το καθ' ου η προσφυγή Κράτος πρέπει να καταβάλει στους προσφεύγοντες, εντός τριών μηνών, τα ακόλουθα ποσά:

i) 10.000 € (δέκα χιλιάδες ευρώ) από κοινού στους δύο πρώτους προσφεύγοντες και ατομικά στην τρίτη προσφεύγουσα, συν κάθε ποσό που μπορεί να οφείλεται ως φόρος, λόγω ηθικής βλάβης

ii) 1.500 € (χίλια πεντακόσια ευρώ) από κοινού στους προσφεύγοντες, συν κάθε ποσό που μπορεί να οφείλεται ως φόρος, για έξοδα και δικαστική δαπάνη

№ Φ 092.22/7905

β) από την παρέλευση της εν λόγω προθεσμίας και μέχρι την καταβολή, το ποσό αυτό θα αυξάνεται με απλό τόκο με επιτόκιο ίσο προς το ισχύον κατ' αυτό το χρονικό διάστημα επιτόκιο διευκολύνσεως οριακού δανεισμού της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, προσαυξημένου κατά τρεις ποσοστιαίες μονάδες.

4. *Απορρίπτει* το αίτημα δίκαιης ικανοποίησης ως προς τα περαιτέρω.

Συντάχθηκε στα γαλλικά, στην συνέχεια κοινοποιήθηκε εγγράφως στις 6 Δεκεμβρίου 2011, κατ' εφαρμογή του άρθρου 77 §§2 και 3 του Κανονισμού.

André Wampach
Αναπληρωτής Γραμματέας

Anatoly Kovler
Πρόεδρος

Ακριβής μετάφραση από το συνημμένο έγγραφο
Η μεταφράστρια

Μαρία Καραμπάτσα